

Opis predmeta

Društvo je nastavni predmet koji integrira naučne spoznaje društveno-humanističkog i prirodnog odgojno – obrazovnog područja. Ovaj predmet uvodi učenika/cu u svijet istraživanja i spoznaje o prostoru u kojem živi, o životu ljudi koji tu žive, o njihovoj prošlosti, društvenim odnosima koji se temelje na uzajamnoj povezanosti i složenosti, ali i nedjeljivosti veze između čovjeka i prirodnog okruženja, tj. čovjek je dio prostora u kojem živi i društva koje se na njemu razvilo kroz vrijeme.

Podsticanjem društvene radoznalosti, želje za učenjem i otkrivanjem svijeta oko sebe, učenik/ca razvija spoznaju ko je, gdje je, gdje pripada i kako da doprinese društvu u kojem živi? Učenik/ca razvija razumijevanje društvenog razvoja, analizirajući veze prošlosti i sadašnjosti i istražujući doprinos prošlih društava u izgradnji nasljeđa njegove domovine.

Kroz izučavanje geografskih, historijskih, socijalnih i kulturnih elemenata podstiče se razvoj društvene svijesti i razvijaju vještine i svojstva promišljenih, aktivnih i odgovornih Građana koji će sutra dati pozitivan doprinos u razvoju svoje domovine utemeljene na vladavini prava i održivom razvoju.

Društvo je nastavni predmet koji se izučava u petom razredu osnovne devetogodišnje škole.

Društvo predstavlja vezu između predmeta Moja okolina u nižim razredima i predmeta u višim razredima prvenstveno Geografija i Historija, ali i predmeta Priroda, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Likovna kultura, Muzička kultura, Društvo, Kultura, Religija i Građansko obrazovanje.

Fokus izučavanja ovog predmeta je domovina.

Svrha učenja i podučavanja predmeta Društvo je da kod učenika/ce razvija aktivan odnos prema vlastitoj domovini i razvoj ljubavi prema njoj. Naprikladniji način da se to postigne jeste usvajanje temeljnih geografskih i historijskih znanja o Bosni i Hercegovini. Predmet Društvo je usmjeren na izgradnju stavova i vrijednosti neophodnih za opšti razvoj društvene svijesti kod učenika/ce učenjem o prirodnom i kulturnom nasljeđu, socijalnim interakcijama, prostorno-vremenskim odlikama, korelaciji prošlosti i sadašnjosti te budućoj perspektivi održivog razvoja države u cjelini.

Svrha ovakvog pristupa ogleda se u potrebi za afirmacijom savremenih pozitivnih trendova u odnosu prema društvenoj zajednici, što podrazumijeva, između ostalog, i uvažavanje i poštovanje različitosti koje se javljaju unutar iste. Ovaj predmet ima zadatak da razvija kritičko mišljenje o temama iz šireg društvenog konteksta, posebno o onima koje imaju izraženu prostornu

(geografsku) i/ili vremensku (historijsku) dimenziju.

Vizija predmeta se zasniva na razvoju vlastitog i društvenog identiteta, aktivnog odnosa prema okruženju, kao i poštivanja postojećih različitosti.

Njegova obrazovna koncepcija počiva ne samo na usvajanju činjeničnog znanja o domovini, nego i na daljem razvoju kritičkog razmišljanja kao i vještina potrebnih za funkcionalno razumijevanje društvenih, prostornih i vremenskih pojava, procesa i događaja te cjeloživotnom i interdisciplinarnom pristupu učenju.

Ciljevi učenja i podučavanja predmeta

Razvijanje konceptualnog razumijevanja prirodnih i društvenih pojava, procesa i promjena Bosne i Hercegovine u njihovom prostornom i vremenskom kontekstu, uz spoznaju vlastitog mjesta, razvoja i uloge u društvenom sistemu odnosa.

Razvijanje ličnog i društvenog identiteta, vlastite kulturne svijesti i kulturnog izražavanja, pozitivnih osjećanja i vrijednosti prema domovini, pozitivnih odnosa prema različitim ljudima i kulturama, poštivanje ljudskih prava, jednakosti i ravnopravnosti svakog pojedinca bez obzira na njegovu rasnu, nacionalnu, teritorijalnu, vjersku, rodnu ili neku drugu pripadnost te odgovornosti prema užem i širem društvenom okruženju, uz usvajanje osnovnih socijalnih i građanskih kompetencija.

Razvijanje kritičkog mišljenja o promjenama društva kroz prostor i vrijeme stvaranjem osnove za razvoj kompetencija potrebnih za istraživanje društvenih fenomena u okviru procesa cjeloživotnog učenja i podsticanjem samoinicijativnosti u društvenom kontekstu, čime se stvara osnova za složenije vidove učenja na višim obrazovnim nivoima, iz predmeta Geografija i Historija.

Razvijanje razumijevanje da uzajamno djelovanje čovjeka i prirodnog okruženja mora počivati na principima održivosti, jer je to jedini put ka održivom razvoju domovine.

Razvijanje specifičnih vještina koje se odnose na tehnike rada, posebno one koje se odnose na vizuelizaciju, prikupljanje, obradu, analizu i predstavljanje posebno geografskih i historijskih podataka, i istraživački i terenski rad.

Oblasna struktura predmetnog kurikuluma

Kurikulum predmeta Društvo zasnovan je na konceptima koji su grupisani u 3 oblasti koje se kroz proučavanje međusobno prožimaju i nadopunjuju.

Na taj način učenik/ca kroz izučavanje oblasti: Moja domovina, Međusobno djelovanje pojava, procesa i promjena i Održivi razvoj stiču kompleksna znanja o bosanskohercegovačkom društvu kroz prostornu i vremensku dimenziju.

Koncepti imaju za cilj sticanje znanja i vještina, terminologije i kritičkog mišljenja odnosno korištenjem i povezivanjem koncepata učenik/ca razvija strukture učenja i prezentiranja stečenog znanja i vještine (provođenje istraživačkog rada, "čitanja" geografskih karata, grafičkih prikaza i korištenje savremenih tehnologija) za napredovanje cjeloživotnog učenja – uči kako učiti.

Moja domovina

A

Ova predmetna oblast obuhvata usvajanje temeljnih koncepata mjesta, razdaljine, prostorne organizacije tj. međusobno povezivanje, prostorni i vremenski odnosi. Kroz ovu oblast učenik/ca se upoznaje sa geografskim položajem, granicama, državnosti i društvenom uređenju Bosne i Hercegovine.

Značaj oblasti Moja domovina ogleda se u tome što će učenici moći da se upoznaju sa osnovnim činjenicama i pojmovima vezanim za porijeklo, simbole, geografski položaj, važne ličnosti i napredak ostvaren kroz historijsko vrijeme. Upoznavajući svoj jezik, kulturu i državne simbole, učenik razvija svijest o pripadnosti toj zajednici. Ljudska zajednica daje identitet tom prostoru kroz simbole, jezik, kulturu i tradiciju, način življenja, te zajedničku prošlost. Učeći o svom gradu, on se upoznaje sa lokalnom kulturom, djelatnostima, historijskim i savremenim događajima, te svojom prirodnom i kulturnom baštinom. Svojom djelovanjem čovjek može pozitivno ili negativno utjecati na organizovanost svijeta oko sebe, pa je zato njegova uloga u savremenim procesima izuzetno važna. Prošlost nas uči o promjenama koje su se dešavale kao rezultat čovjekove prilagodbe prirodi i protoku vremena. O tome su ostali razni historijski izvori koji nam govore o tim promjenama, te nas uče o prošlosti i pripremaju za budućnost. Ako učenik razumije te promjene i odnose, onda će biti u mogućnosti predvidjeti dalje tokove određenih procesa. Na takve procese mogu uticati određeni ljudi koji su dali veliki doprinos napretku zajednice u raznim oblastima života. Učeći o njima, učenik će imati pozitivne uzore i spoznat će da je čovjek najveći resurs, budući da on svojim zalaganjem i predanošću

može da mijenja svoje okruženje, on razvija pozitivne stavove prema državi i društvu, načinu na koji ljudi organizuju i upravljaju prostorima na kojima žive i načinom i kvalitetom života u njima.

Izučavajući ovu oblast učenik/ca će spoznati da je čovjek društveno biće koje živi u određenoj zajednici, kroz koju se ostvaruje, na određenom geografskom prostoru koji naziva domovina. Na tom prostoru ljudske zajednice grade svoj društveni i prostorni identitet. Upoznavajući prostorni okvir svoje domovine i državne simbole učenik/ca razvija svijest o pripadnosti toj zajednici. Učenik/ca će kroz ovu oblast poticati kritičko razmišljanje, promišljeno, odgovorno i aktivno djelovati, primjenjivati svoje znanje, vještine, stavove kroz druge predmete koji su usko povezani sa predmetnim kurikulumima (Historija, Geografija, Društvo/Kultura/Religija, Vjeronauka, Demokratija, itd.).

Kroz ovu oblast razvija se razumijevanje koncepata, pojava, procesa, događaja, međusobni odnosi - uzrok i posljedica, kontinuitet i promjene, obrasci, trendovi, perspektiva i kritičko mišljenje.

Ova oblast osposobljava učenika da promatra prostor, prepoznaje njegove prirodne i društvene pojave i procese, događaje, da ih prati, objašnjava, upoređuje, klasificira, analizira, donosi zaključke zasnovane na kritičkom mišljenju.

U okviru ove oblasti učenik/ca je fokusirani na prostor svoje domovine, usvajanje znanja o prirodnim i društvenim odlikama Bosne i Hercegovine, da prepoznaju različite krajolike/prostorne identitete u Bosni i Hercegovini koji su nastali kao posljedica međusobnih odnosa prirodnih i društvenih pojava i procesa te da usvoje njihov prostorni razmještaj.

U ovom kontekstu prirodne odlike se prvenstveno posmatraju kroz prizmu njihovog uticaja na način života stanovništva i uvjeta koje pružaju za razvoj ljudskih djelatnosti.

Ljudske zajednice nastanjuju određeni prostor i na tom prostoru ostvaruju svoje potrebe. Temeljne vrijednosti o pripadanju određenoj zajednici i njenom kulturnom i prostornom identitetu, stiču se u porodici u kojoj se usvajaju i prihvataju određena pravila ponašanja. Te temeljne vrijednosti koje učenik/ca stiče u porodici i školi, kasnije prenosi na svoj društveni život, kada se kao odgovorni i aktivni Građanin treba boriti za društveni prosperitet svoje domovine.

Također, u organizaciji života ljudi, ali i društva, bitna je i vremenska organizacija. Važno je da učenik/ca zna i može pratiti organizovanost društva tokom određenih vremenskih razdoblja. Potrebno je da razumije da čovjek, svojim djelovanjem, može pozitivno ili negativno uticati na organiziranost prostora oko sebe i time shvata da je njegova uloga u društvenim procesima iznimno važna.

Prošlost nas uči o promjenama koje su se dešavale kao posljedica čovjekove prilagodbe prostoru u kojem živi i protoku vremena.

Empatija, socijalna inteligencija, poštivanje jednakosti i prava svih ljudi te uvažavanje i prihvaćanje različitosti ključne su vrijednosti koje stiče kroz ovu oblast.

Oblast obuhvata koncepte: održivost, kritičko mišljenje, geografske perspektive, samoaktualizacija, prostorno planiranje, simuliranje i predviđanje (GIS). Koncept održivost podrazumijeva dugotrajno razvijanje svijesti svakog pojedinca od najranijeg uzrasta (razvijanje metakognitivnih sfera mišljenja) o uzročno - posljedičnoj vezi između djelovanja čovjeka i prirodnog okruženja.

Geografska perspektiva zahtijeva razmatranje i upoređivanje problema, događaja, zbivanja i/ ili pojava iz višestrukih perspektiva.

Koncept održivog razvoja je jedna od temeljnih ideja koja treba biti sastavni dio savremenog obrazovanja. Iako je ova tematika izrazito složena, njen društveni značaj ističe potrebu za razvijanjem svijesti o istoj već na nižim nivoima obrazovanja. U okviru odgoja i obrazovanja datog uzrasta učenika neophodno je stavljanje fokusa na očuvanje i zaštitu okoliša (životne sredine) sa jedne strane, te razvijanje svijesti o značaju prirodnih resursa i privrednom razvoju države, zasnovanom na načelima održivosti, sa druge strane. Time se stvara osnova za dalji razvoj geoekološke svijesti i spoznaja na višim nivoima obrazovanja. Kroz ovu oblast je potrebno podstaknuti učenika/cu na kritičko razmišljanje, promišljeno, odgovorno i aktivno djelovanje u mjeri u kojoj je to na ovom nivou moguće.

Odgojno-obrazovni nivo i razred

- Osnovno
- 5

Godine učenja i podučavanja predmeta: 1

A Moja domovina

[A.5.1](#)

[A.5.2](#)

B Međusobno djelovanje pojava, procesa i promjena

[B.5.1](#)

[B.5.2](#)

[B.5.3](#)

[B.5.4](#)

[B.5.5](#)

C Održivi razvoj

[C.5.1](#)

[C.5.2](#)

A
Moja
domovina

A.5.1

Objašnjava društveno uređenje i geografski položaj Bosne i Hercegovine.

[GEO-4.3.1](#)

Opisuje porijeklo imena, granicu i veličinu domovine.

Prepoznaje državne simbole i vezuje ih za historijsko razdoblje.

Objašnjava geografski položaj Bosne i Hercegovine na Balkanskom poluotoku i Evropi.

A.5.2

Opisuje promjene društvenog i političkog razvoja Bosne i Hercegovine kroz historiju.

[GEO-1.3.1](#) [GEO-2.3.1](#)

Upoređuje osnovne društvene oblike vladavine na nivou razumijevanja.

Prepoznaje administrativno – političko uređenje Bosne i Hercegovine.

KLJUČNI SADRŽAJI

Mjerenje vremena,
Ime i simboli Bosne i Hercegovine – zastava, grb, himna, novac,
Geografski položaj Bosne i i Hercegovine,
Granice i veličina Bosne i Hercegovine,
Glavni grad.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Značaj komponente ogleđa se u tome što će se učenik/ca upoznati sa osnovnim činjenicama i pojmovima vezanim za porijeklo imena, simbole, geografski položaj, granice i uređenje, uz primjenu različitih metoda učenja. Preporučuje se metoda aktivnog učenja u kojoj učenik/ca sam prikuplja podatke i na osnovu njih donosi zaključke.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Potrebno je ukazati kako je važna korelacija sa drugim predmetima i kako kroz svaki predmet učenik/ca otkriva neku novu perspektivu što doprinosi stvaranju šire i objektivnije slike o tom pojmu, temi ili problemu. Predmet Društvo ostvaruje korelaciju sa predmetima iz prirodnog i društveno-humanističkog obrazovnog područja. Ovdje je svakako najbliža poveznica sa matematikom, likovnom kulturom i muzičkom kulturom. U okviru komponente učenik/ca prikuplja, obrađuje, prikazuje i analizira podatke. Kroz prezentovanje stečenih znanja neophodna je i korelaciju sa predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kako bi se izražavao jasno i smisljeno, pismeno i usmeno.

KLJUČNI SADRŽAJI

Usavršavanje znanje i vještine čovjeka kroz vrijeme
Ličnosti koje su obilježile kulturni i javni život BIH

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Stavovi i vrijednosti - kroz ovu komponentu razvija se pozitivan osjećaj prema domovini i osjećaj pripadnosti prostoru (prostorni identitet) - lokalnoj zajednici, državi.

Kartografska, numerička i funkcionalna pismenost - osposobljava se da vlada verbalnim, kvantitativnim i simboličkim podacima kao što su tekstovi, brojke, tablice i karte tj. da koristi pravilno terminologiju i pojmove.

Učiti kako učiti - osposobljenost za proces učenja - istrajnost u učenju, organizovanost, samostalno učenje, tako i pri učenju u grupi.

B
Međusobno
djelovanje
pojava,
procesa i
promjena

B.5.1

Istražuje prirodne i društvene odlike Bosne i Hercegovine koristeći različite metode i vještine.

B.5.2

Objašnjava prirodnogeografske odlike Bosne i Hercegovine i navodi njihov utjecaj na način života stanovništva i razvoj bosanskohercegovačkog društva.

B.5.3

Objašnjava osnovne odlike stanovništva Bosne i Hercegovine.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-1.1.3](#) [GEO-3.2.1](#)

Koristi fotografije, filmove, modele, animacije, geografske karte, istraživački i terenski rad i IKT pri objašnjavanju odlika Bosne i Hercegovine.

Razlikuje osnove mjerenja, računanja i protoka vremena.

Prepoznaje vezu između pojava i procesa uz pomoć različitih prikaza prostorne stvarnosti.

Prikuplja podatke iz relevantnih izvora (informativnih tekstova, enciklopedija, predloženih web stranica...).

Prezentira rezultate istraživanja u pisanoj i verbalnoj formi.

[GEO-1.1.3](#) [GEO-3.2.1](#)

Razvrstava najznačajnije reljefne oblike po nadmorskoj visini, izgledu i uvjetima koje pružaju za život bosanskohercegovačkog stanovništva.

Pokazuje prostorni razmještaj najznačajnijih reljefnih oblika i reljefnih cjelina Bosne i Hercegovine.

Navodi najznačajnije tipove klima, biljnih i životinjskih zajednica u Bosni i Hercegovini, njihov prostorni obuhvat i pogodnosti za razvoj privrednih djelatnosti.

Razvrstava najznačajnije rijeke Bosne i Hercegovine u morski sliv.

Opisuje osnovne odlike voda u Bosni i Hercegovini i njihov značaj za stanovništvo i razvoj privrednih djelatnosti.

[GEO-1.1.1](#) [GEO-4.3.2](#)

Nabraja prirodnogeografske i društvenogeografske uvjete.

Navodi broj stanovnika Bosne i Hercegovine.

Objašnjava strukture stanovništva Bosne i Hercegovine (polna, starosna, etnička, religijska, jezička, obrazovna).

Zaključuje o važnosti razvijanja tolerancije, uvažavanja različitosti i sloboda svakog pojedinca u društvu bez obzira na rasnu, etničku, vjersku, socijalnu, rodnu ili neku drugu pripadnost.

KLJUČNI SADRŽAJI

Metode izučavanja.
Istraživački rad.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Pri podučavanju odlika, prostornih i vremenskih zakonomjernosti Bosne i Hercegovine, neophodno je koristiti opšte prostorne opservacijske metode. To podrazumijeva obavezno korištenje geografske karte Bosne i Hercegovine, ali i upotrebu različitih nastavnih sredstava i materijala, poput multimedijalnih prezentacija, fotografija, edukativnih filmova, grafikona, tabela itd.

Razvijanje kritičkog mišljenja i samostalnog zaključivanja o Bosne i Hercegovine nameće se kao imperativ u svjetlu realizacije postavljenih odgojno-obrazovnih ciljeva u okviru predmeta Društvo.

U tom kontekstu se preporučuje insistiranje na komparaciji geografskih kontrasta (npr. planina – nizija, grad – selo, poljoprivreda – industrija, zagađenje – očuvanje i sl.), jer učenik/ca na taj način najlakše može usvojiti određene spoznaje o heterogenosti geografskog

KLJUČNI SADRŽAJI

Reljef Bosne i Hercegovine – naznačajniji reljefni oblici i tipovi reljefa – izgled, prostorni razmještaj i značaj. Klima Bosne i Hercegovine – tipovi klima – odlike i prostorni obuhvat i značaj. Vode Bosne i Hercegovine – riječni slivovi, riječni sistemi, podzemene vode, jezera i more. Značaj voda. Biljni i životinjski svijet Bosne i Hercegovine – biogeografske zajednice – razmještaj.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

- Učenik/ca kroz ovu komponentu treba da razumije kako su se formirali različiti krajolici/prostorni identiteti u Bosni i Hercegovini kao posljedica međusobnih odnosa pojava i procesa te da usvoji prostorni razmještaj različitih prostornih identiteta. (npr. Kako su reljefni, klimatski i hidrološki procesi utjecali na formiranje pojedinih krajolika u Bosni i Hercegovini.

Na koji način je naš identitet vezan za prirodni krajolik? Kroz usporedbu odlika različitih prostornih identiteta fokus je na konceptima (pojave, procesi, interakcije, prostorni značaj).

KLJUČNI SADRŽAJI

Stanovništvo Bosne i Hercegovine.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE

ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz ovu komponentu učenik/ca treba da razumije na koji način i u kojoj mjeri prirodnogeografski i društvenogeografski faktori utiču na način i kvalitetu života te način privređivanja stanovništva Bosne i Hercegovine te kako stanovništvo utiče na transformaciju svog prirodnog okruženja. Na koji način demogeografske odlike utiču na društveni razvoj Bosne i Hercegovine? Poseban akcent dati na kulturnu raznolikost stanovništva i njegovu određenost kroz prostorni i kulturni identitet. Kroz uporednu analizu učenik/ca treba da razumije obrasce naseljavanja stanovništva i različite demografske odlike stanovništva, šta određuje razmještaj i tipove naselja te šta utiče na način i kvalitetu života u nekom naselju?

Preporučuje se korištenje interaktivne metode kroz koju će učenik/ca razvijati prostorno i vremensko

okruženja. Istovremeno je važno naglašavati povezanost između prirodnih i društvenih odlika u prostoru koji ih okružuje.

Cilj podučavanja u okviru ove komponente je razvoj razumijevanja teorijskog znanja (koncepti, pojave, procesi, uzročno-posljedične veze, kontinuitet, ideje), razvijanje sposobnosti prepoznavanja, vizuelizacije, opisivanja, objašnjavanja, upoređivanja, analize, generalizacije, procjene, predlaganja rješenja kroz određene metode rada.

Formiranje predodžbi i pojmova je jedinstven proces u kojem se međusobno prožimaju osjetila, logička spoznaja i primjena stečenih znanja.

Pojave i procesi se ne dešavaju u prostornoj stvarnosti izolirano, već su u stalnim višestrukim odnosima, zbog čega se ni u nastavnom procesu ne mogu izučavati odvojeno. Zbog toga je za razvoj prostornog mišljenja najefikasnija aktivna nastava koja omogućava stalni angažman učenika/ce i interakciju sa nastavnikom/com i okolinom.

Polazna osnova u procesu formiranja predodžbi i pojmova je „živo“ posmatranje prostora (osjetilna spoznaja) zbog čega je obezbjeđenje vizuelne percepcije jedan od osnovnih preduvjeta uspješnog podučavanja pri čemu treba izbjegavati prenaplašavanje pojedinih osobina i zanemarivanje ostalih da ne bi nastale pogrešne i jednostrane predodžbe. Ispravno stečene vizuelne predodžbe su u procesu podučavanja osnova za usvajanje jasnih pojmova

Kroz ovu komponentu insistirati da učenik/ca pri objašnjavanju sadržaja stalno ukazuju na prisutnost međudjelovanja pojava i procesa u geografskom prostoru kroz koncepte (kauzalni način razmišljanja). Na taj način postepeno činjeničko znanje prelazi u više nivoe kognitivnog znanja (konceptualno i proceduralno) što vodi prema razumijevanju geoprostorne stvarnosti.

Nastavnik/ca pri podučavanju ove komponente mora povesti računa da će se učenik/ca susresti sa velikim brojem novih pojmova i sa vrlo zahtjevnom i njima do sada nepoznatom terminologijom zbog čega treba iznaći metode koje će učeniku/ci pomoći u njihovom usvajanju pri čemu ne treba izbjegavati terminologija ni gubiti naučni smisao njihovog imenovanja ili definisanja pri pokušaju pojednostavljenja ili pokušaju olakšanja.

Preporučuje se aktivno učenje i interaktivna metoda rada u kojoj će se koristiti fotografije, video filmovi, statistički materijal, tematske karte, grafikoni, dijagrami.

Vršiti stalnu uporednu analizu različitih prirodnih odlika prostora kao i prostornih identiteta

mišljenje i razumijevanje koncepata (pojave, procesi, interakcije, prostorni značaj, kontinuitet i različite perspektive).

Pri podučavanju ove komponente nastavnik/ca treba koristiti metode rada koje će mu omogućiti stalnu interakciju sa učenikom/com, u kojoj će učenik/ca imati nesmetanu mogućnost da pita, daje svoje mišljenje, ali i izražava svoje stavove i vrijednosti što je od posebnog značaja.

Ova komponenta osim obrazovnog značaja ima i veliku odgojnu ulogu, jer se učenik/ca kroz nju upoznaje sa demogeografskim različitostima u Bosni i Hercegovini. Nastavnik/ca treba pomoći učeniku/ci da to shvati na temeljima pozitivnih univerzalnih vrijednosti, da se kroz različitosti ljudi upoznaju, da se bori protiv predrasuda i negativnih odnosa prema nepoznatim i drugačijim. Razumijevanje i uvažavanje je put ka upoznavanju kulture, običaja i načina života bosanskohercegovačkog stanovništva.

Nastavnik/ca pri podučavanju treba da poveže uslove života sa prirodnim odlikama prostora i odlikama bosanskohercegovačkog društva.

Koristeći fotografije i druge ilustracije, dokumentarne filmove pomoći učeniku/ci da kroz uporednu analizu zaključuje o vrstama, razlikama, funkcijama i izgledu naselja u različitim dijelovima Bosne i Hercegovine.

Kroz ovu komponentu učenik/ca treba da prepozna različite tipove sela u Bosni i Hercegovini i

(logička spoznaja).

Uvjet za formiranje stvarne predodžbe i jasnog pojma je svjesna percepcija i aktivno promatranje, kojom nastavnik/ca tokom podučavanja rukovodi, poslije čega slijedi sistemska obrada posmatranog.

Pri procesu podučavanja prostornih sadržaja treba imati na umu da oni većinom nisu lokacijski dostupni i često, zbog veličine, u cjelosti vidljivi, zbog čega je vrlo zahtjevno formiranje predodžbe o njima. Zato je neophodno učenika/cu podučiti kako da takve sadržaje sebi predoče ili uoče. Različiti načini vizuelnog prikaza pojava i procesa ili pomoću simbola predočeni prostorni sadržaji su najčešći načini formiranja predodžbi i pojmova.

Da bi se kroz proces podučavanja razvila kod učenika/ce svjesna osjetilna percepcija, neophodno je pri upotrebi i promatranju fotografija ili filma, osposobiti učenika/cu na plansko i sistematsko promatranje i opisivanje, kao i analizu zasnovanu na pitanjima „Kako?“ i „Zašto?“

Pojedinačna predodžba o nekom pojmu, stečena putem fotografije, crteža ili video filma, mora se razviti na opću predodžbu putem drugih izvora, a za njenu generalizaciju su pogodni modeli, grafički prikazi, sheme ili tablični pregledi.

Geografska karta nije zorno sredstvo, već apstraktna simbolička slika Zemljine površine i kao takva zahtijeva kod učenika/ce posjedovanje visokog stepena apstrakcije o čemu treba povesti itekako računa. Kroz samostalan rad učenika/ce, usmjeren na

kako bi učenik/ca formirao/la što jasnije i detaljnije znanje o prostoru svoje domovine.

Kroz samostalan rad učenik/ca, kroz izradu različitih multimedijalnih sadržaja, proširuju i produbljuju svoja znanja o prirodnim odlikama svoje domovine ne samo u vizuelnom percepiranju i prepoznavanju nego i razumijevanju interakcije procesa i pojava koji su ga formirali i varolizirali u prostornom i vremenskom smislu.

Preporučuje se istraživački rad posebno terenska istraživanja različitih krajolika (npr. kraška područja, nizijska, planinska, kotlinska) kao i prirodnih znamenitosti države (npr. vodopadi, kanjoni, izvorišta rijeka, pećine, kraška polja, jezera, planinski vrhovi).

Preporučuje se aktivno učenje i interaktivna metoda kako bi učenik/ca imao/la mogućnost postavljati pitanja, davati odgovore, iznositi svoje stavove, mišljenja.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Da bi učenik/ca razumjeo/la prirodne pojave i procese koji su formirali prostor

da objasni utjecaj prirodnogeografskih i društvenogeografskih faktora na izgled i funkcije naselja, korištenje materijala za gradnju te način i kvalitetu života u njima. Prilikom proučavanja sadržaja koji se odnose na razumijevanje uticaja geografskog prostora na razvoj ljudskih djelatnosti neophodno je ukazati da osim prirodnih ogroman značaj imaju i društveni faktori.

Ponuditi učeniku/ci problemska pitanja. (npr. Na koji način obrazovna struktura stanovništva utiče na privredni razvoj Bosne i Hercegovine?)

Preporučuje se i terenski istraživački rad čije rezultate će učenik/ca prezentirati npr. izradom multimedijalnih sadržaja.

Učenik/ca treba da shvati da ljudske zajednice nastanjuju određeni prostor i na tom prostoru ostvaruju svoje potrebe. Temeljne vrijednosti o pripadanju određenoj zajednici i njenom kulturnom i prostornom identitetu, stiču se u porodici i školi u kojima usvajaju i prihvataju određena pravila ponašanja. Te temeljne vrijednosti kasnije prenosi na svoj društveni život, kada se kao odgovorni i aktivni Građanin treba boriti za društveni prosperitet svoje domovine.

Također, u organizaciji života ljudi, ali i društva, bitna je i vremenska organizacija. Važno je da učenik/ca zna i može pratiti organizovanost društva tokom određenih vremenskih razdoblja. Potrebno je da razumije da čovjek, svojim djelovanjem, može pozitivno ili negativno uticati na organiziranost prostora oko sebe i time

usporednu analizu raznih fotografija, ostvaruje se produblivanje znanja i povećava njegova trajnost.

Upotreba IKT-a je vrlo korisna u ovom segmentu, jer učenik ima mogućnost, kroz samostalan istraživački rad, formirati jasnije predožbe o različitim prostornim sadržajima.

Ovladavanje tehnikom izravnog promatranja je vrlo zahtjevno, a najbolje se usvaja kroz terenski rad putem kojeg nastavnik/ca treba osposobiti učenika/cu da procijene razliku između izravnog i posrednog iskustva.

Efikasno predočavanje pojmova ostvaruje se i živom riječju nastavnika/ce ili putem teksta što se najefikasnije ostvaruju u kombinaciji sa predhodno navedenim metodama. Putem razgovora

i rasprava učenik/ca se osposobljava da samostalno koriste pojmove, misaono ih razrađuju i sistematiziraju.

Prirodnogeografske i društvenogeografske odlike Bosne i Hercegovine učenik/ca najuspješnije stiče putem fotografija i filmova, kao i posrednim zapaženjem uz iscrpni opis, a samo djelomično to ostvaruje putem kartografskih prikaza.

Formiranje tačnih individualnih pojmova (npr. rijeka, planina, kulturna znamenitost, neki grad) proističe iz konkretnih činjenica, zasnovanim na naučnim spoznajama, koje vode nastanku tipične slike tog pojma u svijesti učenika/ce.

Predmet Društvo ispituje aktuelne teme i probleme. Aktuelnost može biti na nivou

Bosne i Hercegovine, i koji i danas djeluju, neophodana je korelacija sa predmetom Priroda.

U okviru komponente učenik/ca prikuplja, obrađuje, prikazuje, analizira i prezentira podatke. Zbog toga je neophodno uspostaviti intenzivnu korelaciju sa IKT-om. Kroz prezentovanje stečenih znanja prisutna je stalna korelaciju sa predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kako bi se učenik/ca izražavao jasno i smisleno, pismeno i usmeno.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenik/ca razvija prostorni način razmišljanja pri proučavanju međuodnosa između pojava i procesa u geografskom prostoru, korištenje koncepata, sposobnost definisanja pojmova, kauzalno mišljenje, zasnovano na zornom i empirijskom, čime razvija objektivnost. Shvata odnos između uzroka i posljedica, izvodi zaključke. Osposobljava se za korištenje geografskih podataka kao alata za razumijevanje prostora. Kroz ovu komponentu razvija

shvata da je njegova uloga u društvenim procesima iznimno važna.

Prošlost nas uči o promjenama koje su se dešavale kao posljedica čovjekove prilagodbe prostoru u kojem živi i protoku vremena. O tome su ostali razni historijski izvori koji govore o tim promjenama, uče nas o prošlosti i pripremaju za budućnost. Ako učenik/ca razumije prostorne i vremenske pojave, procese, promjene, događaje i odnose bit će u mogućnosti predvidjeti događaje, procese i promjene i uticati na njihov tok. Na takve tokove pozitivno su utjecali ljudi koji su dali svoj doprinos napredku zajednice u raznim oblastima života. Učeći o njima imat će pozitivne uzore i razumjet će da je najveći društveni resurs čovjek koji svojim zalaganjem i predanošću može da mijenja prostor življenja i društvo i tako čini domovinu boljim mjestom za život.

Njegovanje i očuvanje tradicije kroz proslavljanje državnih i vjerskih praznika, u školi, porodici i društvu, razvija osjećaj važnosti suživota i uvažavanja. U tim različitim zajednicama ostvaruje svoja prava, ispunjava obaveze te preuzima odgovornost. U zajednicama poput škole i razreda, važnima za razvoj ličnog i društvenog identiteta, donose se, prihvaćaju i provode pravila ponašanja važna za red i suživot te razvija odgovornost za sebe i druge. Empatija, socijalna inteligencija, poštivanje jednakosti i prava svih ljudi te uvažavanje i prihvaćanje različitosti ključne su vrijednosti koje stiče kroz ovu oblast.

ličnog i svakodnevnog, ali može imati i šire okvire. Da bi učenje bilo smisljeno, pri podučavanju treba koristiti svakodnevno iskustvo učenika/ce o svijetu i naučiti ih kako da usvojeno znanje primjenjuju u svakodnevnom životu (funkcionalno znanja). Ukratko, učenje za život.

Osim što aktuelne teme pružaju stvarne životne situacije, ispitivanje takvih tema poboljšava učenje koncepata i znanja te razvoja kritičkog mišljenja.

Kompleksnost sadržaja iz predmeta Društvo, koja često proističe iz složenosti pojmova tj. iz činjenice da odnosi nastaju međudjelovanjem različitih faktora, uzrokuju i posebnosti u strukturi i metodama nastave predmeta. Koristiti interaktivnu metodu kako bi učenik/ca imao/la mogućnost postavljati pitanja, davati odgovore, iznositi svoje stavove, mišljenja. Preporučuje se samostalni ili grupni istraživački rad.

Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Specifičnost predmeta Društvo ogleda se u holističkom pristupu istraživanju Bosne i Hercegovine. On kao takav ostvaruje povezanost i sa prirodnim i društveno – humanističkim odgojno – obrazovnim područjem, kao i sa IKT-om.

Domovina, Bosna i Hercegovina predstavlja izuzetno važnu i višedimenzionalnu tematiku u odgojno-obrazovnom procesu, kojoj je moguće pristupiti sa mnogo različitih

naučni pogled na Svijet, razvija kritičko mišljenje, razmišlja logički.

Kroz istraživački rad razvija kompetencije iz informatičke i digitalne pismenosti, koristi informaciono – komunikacijske tehnologije odgovorno, razumno i sigurno.

Pri istraživanju različitih prostornih tema na lokalnom, regionalnom, državnom nivou koristi komunikacijske vještine kao što je skladno, usmeno i pismeno, izražavanja. Osposobljava se da koristi osnovne metode geografskih istraživanja, da uči samostalno, disciplinovano i na vlastitu inicijativu, koristi prethodna iskustva i pronalazi mogućnosti učenja u različitim životnim uvjetima te razumijeva princip cjeloživotnog stjecanja i korištenja novih znanja. Ovladava verbalnim, kvantitativnim i simboličkim podacima – kartografska, numerička i funkcionalna pismenost. Učenik/ca razvija sposobnost povezivanja prirodnogeografskih i društvenogeografskih

Preporuka je koristiti aktivno učenje i interaktivnu nastavu uz upotrebu raznovrsnih nastavnih sredstava.

aspekata, odnosno iz ugla brojnih predmeta, preko geografije i historije, do maternjeg jezika, muzičke i likovne kulture.

Ova oblast u fokus stavlja geografsku i historijsku dimenziju Bosne i Hercegovine, koja se može staviti u korelaciju sa mnogim drugim predmetima. U prvom redu se to odnosi na predmete Geografija i Historija, koje će učenik/ca izučavati u višim razredima, a ova oblast praktično predstavlja najdirektniji uvod u iste. Zapravo, prostorna tematika je povezana sa vremenskom dimenzijom, odnosno izučavanjem historijskih prilika na državnoj teritoriji. Moguće je postaviti i jasnu vezu između pojedinih segmenata ove oblasti i predmeta Priroda kroz koji usvajaju naučni pogled na Svijet, koncept međudjelovanja (uzrok i posljedice), kritičko razmišljanje, objašnjavanje osnovnih fizičkih zakona i sl.

Međupredmetna povezanost sa matematikom ogleda se kroz korištenje osnovnih matematičkih radnji i metoda pri obradi statističkih podataka (prikupljanje, analiziranje i prikazivanje prostornih podataka - grafikoni / dijagrami, tablice itd.). U okviru komponente učenik/ca intenzivno prikuplja, obrađuje, prikazuje i analizira podatke. Zbog toga je neophodno uspostaviti intenzivnu korelaciju sa IKT-om. Kroz prezentovanje stečenih znanja neophodna je i korelaciju sa predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kako bi se učenik/ca izražavao jasno i smisleno, pismeno i usmeno.

odlika prostora.

Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenik/ca pri proučavanju međudnosa između pojava i procesa razvija naučni pogled na Svijet i kauzalni način razmišljanja.

Osposobljava se da definiše pojmove, uspostavlja analogiju, klasifikuje, razvija apstraktno mišljenje, zasnovano na zornom i empirijskom, čime razvija objektivnost, shvata odnos između uzroka i posljedica i izvodi zaključke. Razvija se sposobnost povezivanja prirodnogeografskih i društvenogeografskih odlika prostora.

Kroz ovu komponentu učenik/ca će se osposobiti da zna birati izvore informacija, da povezuje i sažima različite prostorne informacije i da ih prezentira, da koristi različite vrste informacija (npr. fotografija, tekst, karta, statistički podaci, film) pri istraživanju različitih tema na lokalnom, regionalnom i državnom nivou. Bit će sposoban/na da koristi jednostavne tehnike za predstavljanje elemenata prostora.

Također, osposobit će se za različite oblike rada kroz koje će učiti kako organizovati i planirati svoj rad, primjenjivati teorijska znanja u praksi.

B.5.4

Upoređuje gradska i seoska naselja u Bosni i Hercegovini i način življenja u njima te izdvaja privredne djelatnosti Bosne i Hercegovine.

B.5.5

Ukazuje na vezu ljudi i događaja kroz prošlost.

[GEO-4.3.2](#)

Opisuje karakteristične elemente seoskog i gradskog pejzaža i tipove sela Bosne i Hercegovine.

Objašnjava geografski položaj, kulturni i javni život najvećih urbanih centara domovine (Sarajevo, Banja Luka, Mostar, Tuzla).

Razlikuje način i kvalitetu življenja u gradskim i seoskim naseljima u Bosni i Hercegovini.

Objašnjava ulogu i važnost pojedinih privrednih djelatnosti u društvenom razvoju Bosne i Hercegovine

KLJUČNI SADRŽAJI

Kultura, tradicija i običaji stanovništva Bosne i Hercegovine. Ličnosti koje su obilježile kulturni i javni život Bosne i Hercegovine. Naselja Bosne i Hercegovine. Kulturna baština Bosne i Hercegovine. Privreda Bosne i Hercegovine.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Kroz ovu komponentu učenik/ca treba da prepozna različite tipove sela u Bosni i Hercegovini i da objasni utjecaj prirodnogeografskih i društvenogeografskih faktora na izgled i funkcije naselja, korištenje materijala za gradnju te način i kvalitetu života u njima. Prilikom proučavanja sadržaja koji se odnose na razumijevanje uticaja geografskog prostora na razvoj ljudskih djelatnosti neophodno je ukazati da osim prirodnih ogroman značaj imaju i društveni faktori.

Ponuditi učeniku/ci problemska pitanja. (npr. Na koji način obrazovna struktura

[GEO-3.3.1 HIS-2.0.2](#)

Navodi primjere usavršavanja ljudskih znanja i vještina kroz historijska razdoblja (od pećine do pametnog telefona).

Prepoznaje osnovna kulturno - historijska obilježja naše domovine.

Objašnjava značaj očuvanja kulturne baštine u Bosni i Hercegovini.

Procjenjuje ulogu praznika i njihov utjecaj na svakodnevni život građana i međusobnu povezanost (kult komšiluka).

Istražuje o značajnim ličnostima iz društvenog, kulturnog i javnog života Bosne i Hercegovine.

KLJUČNI SADRŽAJI

Usavršavanje ljudskih znanja i vještina kroz različite historijske periode (svakodnevni život).

Kulturno- historijski spomenici na prostoru Bosne i Hercegovine (spomenici iz prehistorije, antičkog doba, srednjeg i novog vijeka i savremenog doba).

Kultura sjećanja u kontekstu spomenika. Uloga međunarodnih organizacija u očuvanju kulturno- historijskih spomenika. Kultura, tradicija i običaji stanovništva Bosne i Hercegovine.

Ličnosti koje su obilježile kulturni i javni život Bosne i Hercegovine.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1.Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Učenik/ca treba da shvati da ljudske zajednice nastanjuju određeni prostor i na tom prostoru ostvaruju svoje potrebe. Temeljne vrijednosti o pripadanju određenoj zajednici i njenom kulturnom i prostornom identitetu, stižu se u porodici i školi u kojima usvajaju i prihvataju određena pravila ponašanja. Te temeljne vrijednosti kasnije prenosi na svoj društveni život, kada se kao odgovorni i aktivni Građanin treba boriti za društveni prosperitet svoje domovine.

Također, u organizaciji života ljudi, ali i društva, bitna je i vremenska organizacija.

stanovništva utiče na privredni razvoj Bosne i Hercegovine?

Preporučuje se i terenski istraživački rad čije rezultate će učenik/ca prezentirati npr. izradom multimedijalnih sadržaja.

Važno je da učenik/ca zna i može pratiti organizovanost društva tokom određenih vremenskih razdoblja. Potrebno je da razumije da čovjek, svojim djelovanjem, može pozitivno ili negativno uticati na organiziranost prostora oko sebe i time shvata da je njegova uloga u društvenim procesima iznimno važna.

Prošlost nas uči o promjenama koje su se dešavale kao posljedica čovjekove prilagodbe prostoru u kojem živi i protoku vremena. O tome su ostali razni historijski izvori koji govore o tim promjenama, uče nas o prošlosti i pripremaju za budućnost. Ako učenik/ca razumije prostorne i vremenske pojave, procese, promjene, događaje i odnose bit će u mogućnosti predvidjeti događaje, procese i promjene i uticati na njihov tok. Na takve tokove pozitivno su utjecali ljudi koji su dali svoj doprinos napredku zajednice u raznim oblastima života. Učeći o njima imat će pozitivne uzore i razumjet će da je najveći društveni resurs čovjek koji svojim zalaganjem i predanošću može da mijenja prostor življenja i društvo i tako čini domovinu boljim mjestom za život.

Njegovanje i očuvanje tradicije kroz proslavljanje državnih i vjerskih praznika, u školi, porodici i društvu, razvija osjećaj važnosti suživota i uvažavanja. U tim različitim zajednicama ostvaruje svoja prava, ispunjava obaveze te preuzima odgovornost. U zajednicama poput škole i razreda, važnima za razvoj ličnog i društvenog identiteta, donose se, prihvaćaju i provode pravila ponašanja važna za red i suživot te razvija odgovornost za sebe i druge. Empatija, socijalna inteligencija, poštivanje jednakosti i prava svih ljudi te uvažavanje i prihvaćanje različitosti ključne su vrijednosti koje stiče kroz ovu oblast.

Preporuka je koristiti aktivno učenje i interaktivnu nastavu uz upotrebu raznovrsnih nastavnih sredstava.

2.Mogućnost ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetna korelacija

Značaj ove komponente ogleda se u holističkom pristupu istraživanja prostorne stvarnosti. Ona kao takva ostvaruje korelaciju kako sa prirodnim tako i sa društveno-humanističkim odgojno obrazovnim područjem, te IKT- om.

U okviru komponente učenik/ca intenzivno prikuplja, obrađuje, prikazuje i analizira podatke. Zbog toga je neophodno uspostaviti

intenzivnu korelaciju sa IKT-om. Kroz prezentovanje stečenih znanja neophodna je i korelaciju sa predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kako bi se učenik/ca izražavao jasno i smisleno, pismeno i usmeno.

3.Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Učenik/ca će kroz ovu komponentu steći neophodna znanja i vještine o društvenim pojavama i procesima Bosne i Hercegovine, ali i stavove i vrijednosti zasnovane na empatiji, poštovanju i težnji za jednakopravnošću svih stanovnika Bosne i Hercegovine. Razvija mu se sposobnost da povezuje prirodnogeografske i društvenogeografske odlike prostora. Razvija naučni pogled na Svijet, kauzalni način razmišljanja, razvija kritičko mišljenje, zaključuje logički.

Također, osposobljava se za različite oblike rada kroz koja će znati organizovati i planirati svoj rad. Kroz istraživački rad razvija kompetencije iz informatičke i digitalne pismenosti, koristi informaciono – komunikacijske tehnologije odgovorno, razumno i sigurno.

Pri istraživanju različitih društvenih tema koristi komunikacijske vještine kao što je skladno usmeno i pismeno izražavanja uz korištenje predmetne terminologije.

Osposobljava se da koristi osnovne metode istraživanja, da uči samostalno, disciplinovano i na vlastitu inicijativu, koristi prethodna znanja i opća iskustva i pronalazi mogućnosti učenja u različitim životnim uvjetima te razumije princip cjeloživotnog stjecanja i korištenja novih znanja.

Osposobljava sa da vlada verbalnim, kvantitativnim i simboličkim podacima - kartografska, numerička i funkcionalna pismenost.

C
Održivi
razvoj

C.5.1

Razlikuje prirodne resurse Bosne i Hercegovine i objašnjava značaj očuvanja prirodne baštine Bosne i Hercegovine.

[GEO-2.2.1](#)

Objašnjava načine očuvanja prirodnih resursa i važnost njihovog održivog iskorištavanja.

Razvrstava obnovljive i neobnovljive izvore energije u Bosni i Hercegovini.

Izdvaja načine racionalnog korištenja energenata.

Navodi prirodnu baštinu Bosne i Hercegovine i načine njenog očuvanja i zaštite.

Provodi aktivnosti na lokalnom nivou usmjerene na ukazivanje važnosti očuvanja prirodne baštine Bosne i Hercegovine i njenoj promociji.

KLJUČNI SADRŽAJI

Geoekologija – odnos čovjeka i prirodne okoline. Prirodni resursi u Bosni i Hercegovini. Prirodna baština Bosne i Hercegovine.

Zaštićena područja u Bosni i Hercegovini. Geoekološki problemi i prirodne opasnosti u Bosni i Hercegovini.

C.5.2

Razvrstava uzročnike onečišćenja okoliša u Bosni i Hercegovini i navodi mjere sa njihovo ublažavanje ili sanaciju.

[GEO-3.1.1](#) [GEO-3.3.1](#)

Identificira geoekološke probleme i prirodne opasnosti Bosne i Hercegovine (zagađenje zraka, voda i tla, ugroženost biodiverziteta, poplave, problem vodosnabdjevanja, gradnja saobraćajnica, upravljanje otpadom i dr.).

Objašnjava važnost očuvanja i zaštite okoliša i održivog razvoja Bosne i Hercegovine.

Prepoznaje važnost aktivnog i odgovornog sudjelovanja svih građana (građanske kompetencije) u gradnji održivog društva (domovine).

Provodi aktivnosti na lokalnom nivou usmjerene na smanjenje onečišćenja okoliša u skladu sa svojim uzrastom.

KLJUČNI SADRŽAJI

Geoekologija – odnos čovjeka i prirodne okoline. Prirodni resursi u Bosni i Hercegovini. Prirodna baština Bosne i Hercegovine.

Zaštićena područja u Bosni i Hercegovini. Geoekološki problemi i prirodne opasnosti u Bosni i Hercegovini.

PREPORUKE ZA OSTVARENJE ISHODA

1.Mogućnosti efikasnog učenja i podučavanja – metodičke smjernice

Iako učenik/ca na ovom nivou ne može kognitivno usvojiti svu kompleksnost problematike koja proizilazi iz odnosa čovjek – prirodno okruženje, kroz ovaj predmet je moguće započeti proces cjeloživotnog učenja o ulozi i načinu djelovanja pojedinca, grupe i cjelokupnog društva u prirodnom okruženju. U tom pogledu je važno da učenik/ca počne aktivnije razmišljati o

posljedicama negativnog uticaja društveno - ekonomskog razvoja na okoliš, ali i mjerama koje se mogu poduzeti da se opšti društveni razvoj učini dugoročno održivim. Time se pravi jedan od prvih koraka u izgradnji učenika/ce u budućeg odgovornog Građanina, koji će biti primjer u svojoj lokalnoj zajednici, ali i na većim nivoima poput regionalnog, državnog, ali i globalnog.

Održivi razvoj je koncept od krucijalne važnosti za budućnost bosanskohercegovačkog društva, zbog čega je neophodno ovu tematiku inkorporirati u savremeni obrazovni sistem na više nivoa, u svrhu razvijanja geoeколоške svijesti učenika. U okviru predmeta Društvo je potrebno kod učenika/ce postaviti osnovu za kasniji razvoj kritičkog mišljenja o važnosti očuvanja prirodnog okruženja i racionalnog korištenja resursa, koji je dalje potrebno razvijati kroz druge predmete. Također, učenik/ca treba da razumije koliko je važno održivo korištenje prirodnih resursa i da njihova eksploatacija utiče na lokalnu zajednicu, ali i na održivi razvoj cijelog društva.

Prilikom obrade sadržaja koji su činjenično i konceptualno novi za učenike, preporučuje se korištenje vizualno jasnih nastavnih materijala o ugroženosti i zaštiti okoliša i prirodne baštine.

Metoda klasifikacije je korisna pri obradi tematike korištenja obnovljivih i neobnovljivih resursa. Kroz nastavne sadržaje iz ove oblasti neophodno je naglašavati važnost prelaska na ekološki prihvatljive vidove ekonomskog razvoja.

Koristiti aktivno učenje i interaktivnu metodu kako bi učenik/ca imala mogućnost postavljati pitanja, davati odgovore, iznositi svoje stavove, mišljenja. Preporučuje se samostalni ili grupni istraživački rad na temu prirodnih katastrofa, geoeколоških problema i očuvanja resursa.

2.Mogućnosti ostvarivanja međupredmetne povezanosti – međupredmetne korelacije

Problematika održivog razvoja ima izrazito interdisciplinarni karakter, te joj je potrebno pristupiti sa različitih aspekata. To uključuje predmete i iz prirodnog i društveno-humanističkog obrazovnog područja. Dakle, evidentno je da postoji široka mogućnost bavljenja temama iz ove oblasti u okviru nastavnih predmeta Društvo i Priroda u petom razredu osnovne škole, te je poželjno provođenje i nekih kao međupredmetni projekat prilagođen uzrastu učenika. Na taj način stvaraju se uslovi za nadograđivanje usvojenih znanja i vještina, kao i razvoj svijesti o važnosti održivog razvoja i zaštite okoliša u višim razredima kroz predmete kao što su Geografija, Biologija, Hemija, Građansko obrazovanje itd.

U okviru komponente učenik/ca prikuplja, obrađuje, prikazuje i analizira podatke. Zbog toga je neophodno uspostaviti intenzivnu korelaciju sa IKT-om. Kroz prezentovanje stečenih znanja neophodna je i korelaciju sa predmetom Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost kako bi se učenik/ca izražavao jasno i smisleno, pismeno i usmeno.

3.Mogućnosti odgojnog djelovanja i razvoja ključnih kompetencija – kompetencijski pristup

Ova komponenta razvija sposobnost kreativnost mišljenja – izlazak izvan ustaljenih okvira i stereotipa te orijentacije prema budućnosti, da odgovorno vrednuje i poštuje prirodne elemente prostora na lokalnom i državnom nivou. Razvija se kod učenika svijest o ličnoj odgovornosti da svojim načinom života ne ugrožava okoliš (životnu sredinu).

Također, razvija se spremnost prihvaćanja podjele zaduženja i preuzimanje odgovornosti, spremnost i sposobnost da ukazuje i rješava geoeколоške probleme shodno svojim mogućnostima. Razvija se sposobnost vrednovanja raznolikosti i ljepote prirodnog okoliša i povezivanja različitih aspekata znanja, kao što su kognitivni, emocionalni, etički, estetski, motorički.

Ova komponenta razvija stavove i vrijednosti koji su potrebni za donošenje odluka pri intervencijama u prostoru. Bit će sposoban/na da odgovorno koristi znanja i vještine u svakodnevnom životu i saosjećat će i pomagati ljudima koje je zadesila prirodna katastrofa.

Borit će se za jednakost svih ljudi, očuvanje kvalitete prirode i kvalitetnog socijalnog okruženja za buduće generacije. Razvija osjećaj građanskog identiteta i poštovanje gledišta drugih kao i njihova uvjerenja i vrijednosti.

Kroz ovu komponentu razvija se sposobnost širenja i podizanja svijesti o ekološkim pitanjima kao i sposobnost povezivanja i sažimanja različitih prostornih informacija.

Razvija se sposobnost korištenja informacionih tehnologija za prikupljenje prostornih podataka kao alata za razumijevanje prostora. Ova komponenta kod učenika/ce razvija kritički interes za očuvanje Zemlje kao svog doma.

Učenje i podučavanje

Da bismo postigli ciljeve koje smo predvidjeli u izučavanju predmeta Društvo i da bi učenje bilo efikasno i funkcionalno, važno je da se aktivnosti učenja oslanjaju na prethodna znanja, iskustva i interese učenika. Potrebno je da učenik aktivno sudjeluje u procesu učenja i da može uvidjeti povezanost među konceptima koje uči sa njihovom primjenom u stvarnim situacijama. Isto tako važno je da učenik ima mogućnost da uči na razne načine – individualno, u paru ili u grupi, te da uz nastavnikovu pomoć, primjenjuje to znanje u praktičnom radu.

Veoma je bitno osmisliti sadržajno primjerene i učeniku zanimljive, otvorene i integrirane metodičke pristupe učenja i poučavanja sa različitim aktivnostima koji potiču interes, daju konkretan smisao onome što se uči i omogućavaju primjenu istog u stvarnim životnim situacijama. Metodički pristup je otvoren onda kada se informacije i podaci upotrebljavaju na različite načine, čime se ukazuje na različite putove u oblikovanju odgovora na pitanja i rješavanje problema. Ovakav pristup predstavlja integraciju koja uključuje i primjenu kritičkog mišljenja, kreativnosti, inovativnosti, rješavanja problema i donošenja odluka.

Ukoliko ispravno osmislimo metodički pristup učenja i poučavanja, te uključimo različite aktivnosti, kao što su otkrivanje igrom, igranje uloga, rješavanje problema, izrada projekata, izrada vizualnih prikaza, pričanje priča, igranje didaktičkih igara, posjeta i sl, učenik postaje aktivno uključen u proces učenja, u učionici ili izvan nje, te traži odgovore na različita pitanja, razmjenjuje informacije i predstavlja rezultate istraživanja. Tako će razvijati istraživačke vještine, ali i stavove važne za svakodnevni život. Funkcionalno učenje je ciklički proces sa različitim etapama na koje se učenik vraća i o kojima ponovno promišlja postavljajući nova pitanja i izgrađujući nova znanja. Ukoliko učenik ima potrebu da postavlja pitanja nastavniku, time može dodatno uticati na proces učenja i produblivanje učeničkog konceptualnog razumijevanja.

U predmetu Društvo posebna pažnja posvećena je istraživačkom pristupu, integrisanom u proces poučavanja i učenja, pri čemu učenik opaža i opisuje prirodne i društvene pojave. Učenik objašnjava uočeno, iskustveno, doživljeno ili istraženo, te o tome raspravlja, uspoređuje i prikazuje. Na kraju petog razreda učenik je osposobljen za provođenje jednostavnijih istraživanja prirodnih i društvenih pojava, kao i prikupljanje podataka iz različitih izvora informacija. On prikuplja i sistematizuje podatke iz relevantnih izvora prezentirajući ih u pismeno i verbalno.

Zadatak nastavnika je briga za dobrobit i cjelovit razvoj svakoga učenika, te poštivanje njegovog integriteta i identiteta uz stvaranje sigurnoga i poticajnoga okružja. Njegova odgovornost je organizacija odgojno-obrazovnog procesa, koji uključuje različite metode, tehnike poučavanja i

stilove učenja (vizuelni, audio, kinestetički), te izbor sadržaja. Dužnost nastavnika je da motivira učenika da uči na smislen način, razvija kompetencije, postavlja temelje cjeloživotnoga učenja, razvija kritičko i kreativno mišljenje, rješava probleme, te razvija komunikacijske vještine, stavova i vrijednosti.

U učenju i poučavanju nastavnoga predmeta Društvo, očekivane ishode učenja ostvarujemo različitim materijalima i izvorima znanja. Veoma je bitno da povezujemo predmet sa svakodnevnim životom - kad god je to moguće. Poželjno je također koristiti učenikovo okruženje kao važan materijal ili izvor znanja. Korištenje udžbenika treba kombinirati sa internetom, enciklopedijama, dječjim časopisima, aktualnim informacijama iz medija, te češće uključivati saradnju sa muzejima, gradskim bibliotekama, nacionalnim parkovima i slično. Materijali za učenje mogu biti i pribor za izvođenje praktičnog rada, vremenska lenta, geografske karte, plakati, prezentacije, kao i predmeti iz neposredne stvarnosti. Pri odabiru izvora znanja i materijala za učenje i poučavanje, nastavnik koristi kako svoju kreativnost, tako i kreativnost učenika.

Okruženje u kojem se odvija proces učenja pobuđuje zanimanje učenika, održava motiviranost za učenje i potiče na aktivnost. Različita okruženja, u učionici i izvan učionice, pridonose bogatstvu iskustava i uspješnosti učenja. Obzirom da učenik najbolje uči u neposrednom okruženju, važno je da se češće primjenjuje nastava izvan učionice, jer se na taj način kod učenika potiče želja za istraživanjem, stvaranjem, razvijaju socijalne kompetencije, te učeniku omogućava informacijsko-komunikacijska povezanost sa drugim zemljama i njihovom načinu života i prostornim uređenjem. Važno je da se učeniku osigura pozitivno okruženje za učenje, osjećaj sigurnosti, međusobno povjerenje i uvažavanja što će doprinijeti većem kvalitetu rada.

Vrijeme poučavanja i učenja određuje nastavnik prema potrebama svojih učenika, vodeći pri tome računa o nadarenim učenicima i učenicima sa preprekama u učenju i učešću.

Nastavnik ima slobodu primijeniti različite načine organizacije rada i učenja kako bi što bolje iskoristio potencijal svih učenika unutar odjeljenja i osigurao uspjeh svakoga učenika i razvoj njegovih kompetencija. Veoma je važno detaljno planiranje cjelokupnog procesa, sa jasno određenim ciljevima koji se žele postići, te kontinuirano pratiti napredak svakoga učenika i rad grupe unutar odjeljenja na temelju različitih metoda samovrednovanja i vrednovanja.

Važno je da nastavnik pri planiranju kurikuluma za učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (učenici sa preprekama u učenju i učešću, nadareni učenici), vodi računa o potencijalu učenika, pogotovo kada su u pitanju učenici koji imaju prepreke u učenju i učešću jer to zahtijeva posebne, individualizirane ciljeve učenja i nivoe usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, obim i sadržaj učenja, strategije i aktivnosti poučavanja kojima se žele ostvariti postavljeni ciljevi, te različite načine vrednovanja i ocjenjivanja ostvarenih postignuća.

Vrednovanje u predmetnom kurikulumu

Budući da proces učenja i poučavanja teče kontinuirano, i proces vrednovanja u nastavnom predmetu Društvo treba biti kontinuiran i redovan u toku cijele školske godine. Vrednovanje naučenog se ostvaruje kroz sistematsko praćenje i provjeravanje novousvojenih znanja, vještina i vrijednosti. Cilj vrednovanja nije samo ocjena, već praćenje napredovanja učenika, njegovog individualnoga razvoja, te usmjeravanje i poticanje učenika kako bi postigao maksimalne rezultate prema svojim potencijalima. Važno je da se učenik aktivno uključuje u proces vrednovanja od samoga početka.

U vrednovanju kroz praćenje prati se napredovanje učenika, pri čemu je važna redovna povratna informacija o napredovanju i postignutom uspjehu učenika u odnosu na očekivanja. Kada govorimo o nivou vrednovanja praćenjem, tu krajnji rezultat nije ocjena već dobijanje kvalitetne povratne informacije tokom samog procesa učenja, tj. isključivo praćenje napretka koji je učenik ostvario u određenome vremenu. Trenutno postignuće učenika se zatim uspoređuju s njegovim prethodnim postignućima, a ne s drugim učenicima. Tok i rezultat ovog procesa doprinosi daljenjem razvoju i sazrijevanju ličnosti učenika.

Vrednovanje kao provjeravanje podrazumijeva aktivno uključivanje učenika uz stalnu podršku nastavnika, a sa osnovnim ciljem da se razvija samostalnost i samokontrola učenja. Nastavnik treba da planira vrijeme potrebno za poticanje, usmjeravanje i usklađivanje vrednovanja kroz provjeravanje znanja i usvojenih kompetencija. Moguće je da će učenik na početku ovog procesa imati potrebu za podrškom i vođenjem od strane nastavnika, a kasnije i od svojih vršnjaka, kako bi se dobile željene povratne informacije. Učešće učenika u ovom procesu doprinosi jačanju njegovog samopouzdanja, te njegovom većem uključivanju u sami proces uz stalnu podršku učitelja kako bi se maksimalno potakao razvoj njegovog autonomnog pristupa učenju. Vrednovanje naučenog uglavnom se primjenjuje kao inicijalno vrednovanje nivoa usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u određenom trenutku. Vrednovanje je kriterijsko, što znači da se temelji na unaprijed određenim kriterijima nivoa usvojenosti znanja, vještina i vrijednosti, odnosno odgojno-obrazovnih ishoda.

Pri svakom vrednovanju treba voditi računa o primjeni različitih metoda i tehnika kako bi učenici imali priliku pokazati stečene kompetencije na način na koji to njima najviše odgovara. Osim usmenog i pisanog provjeravanja, nastavnik se može koristiti i opažanjem učenikovog rada, praktičnim radovima, učenikovom prezentacijom, grafičkim crtežom, crtežima, oblikovanjem, učeničkom mapom itd. Bez obzira na metodu ili tehniku vrednovanja, važno je voditi računa da pitanja postavljena učenicima budu primjerena, različite težine i kognitivnih nivoa. Različitim

pristupima i zahtjevima prema učeniku te dopunjavanjem različitih vrsta i izvora podataka o njegovom napredovanju, prikupljaju se kvalitetni i pouzdani dokazi o učenikovim postignućima.

Kada govorimo o nivou vrednovanja naučenog u nastavnom predmetu Društvo imamo dvije komponente koje vrednujemo:

a) usvojenost znanja

b) istraživačke vještine.

Usvojenost znanja i razvijenost istraživačkih vještina vrednuje se ocjenom, bez obzira na metodu kojom su informacije o tome prikupljene. Usvojenost znanja obuhvaća znanja svih kognitivnih nivoa koja je učenik stekao u skladu s određenim ishodima kurikulumu. Kada govorimo o istraživačkim vještinama tu se vrednuju vještine učenika (praćenje njegovih aktivnosti i rezultata tih aktivnosti). Za svako vrednovanje nastavnik izrađuje kriterije i s njim upoznaje učenike ili ih izrađuje zajedno s učenicima. Treba istaći da uz brojčane ocjene je veoma važan da postoji dio vrednovanja kojima nastavnik redovno bilježi, opisuje i kontinuirano prati napredovanje učenika. To je validna povratna informacija kako učeniku tako i roditelju i samom nastavniku o svim aktivnostima učenika, razvoju stavova, procesima učenja, njegovom kreativnom i samostalnom mišljenju, njegovoj saradnji u radu u paru ili grupi, donošenju važnih odluka, vrednovanju i samovrednovanju. Nastavnim predmetom Društvo razvijaju se navike, vrijednosti i stavovi te pozitivan odnos prema sebi, drugima i društvu, stoga neki od navedenih ishoda nisu mjerljivi kao konačan rezultat, ali su jednako važni i zato ih vrednujemo u procesu učenja kroz praćenje učešća učenika u različitim svakodnevnim aktivnostima. Kada je u pitanju zaključna ocjena za učenike na kraju V razreda, ona treba biti odraz njegovih cjelokupnih odgojno-obrazovnih postignuća tokom školske godine, utemeljena na bilješkama o praćenju učenika, ocjenama upisanim u dnevnik, te stepenu ostvarenja odgojno-obrazovnih ishoda. Ocjena ne mora biti jednaka aritmetičkoj sredini pojedinačnih ocjena u toku oba polugodišta, posebno ako je učenik pokazao napredak u drugom polugodištu. Zaključnu ocjenu kako na polugodištu tako i na kraju školske godine izvodi učitelj/nastavnik koji je i izvodio nastavu, uzimajući u obzir sve navedene elemente praćenja i vrednovanja.

